

Ur Vadim Z Rogovin, *Stalin's Terror of 1937-1938, Political Genocide in the USSR* (Mehring Books 2009, det ryska originalet utgivet 1997)

Bolsjevism, stalinism, trotskism

När man läser dagens hatskrifter mot bolsjevismen slås man ofrivilligt av den slapphet och brist på självständigt tänkande som författarna uppvisar. Faktum är att de under de senaste femtio åren inte har presterat ett enda nytt argument, eller fört fram ett enda nytt bevis för sina påståenden! Samma myter vandrar från ett arbete till ett annat. De spelar ut ett och samma "trumfkort". Att en lögn upprepas tusen gånger gör den naturligtvis inte sannare. Men en lögn som överförs med dagens masskommunikationsmedel kan få en sådan styrka att den påverkar massornas medvetande. Effekten förstärks när en enkelriktad flod av information kring vissa historiska frågor väller fram efter många års förbjudna diskussioner. Detta är vad som hände under åren med "perestrojka" och "reform", då i väst utnötta argument, uttryck för det rigida och osjälvständiga reaktionära tänkandet, överfördes till sovjetisk mark.

Svårigheten i att tillbakavisa antikommunistiska förfalskningar hör samman med det faktum att, oavsett överflödet av arbeten fullproppade med marxistisk fraseologi, avbröts utvecklingen av den marxistiska traditionen i Sovjet i början av 1930-talet. En genuin marxistisk kritik av antikommunismen avbröts också tvärt. Och "järnridån" fick till följd att Trotskijs argument helt enkelt förblev okända för flera sovjetiska generationer.

Även efter Stalins död fortsatte attackerna mot "trotskismen". De kom från två håll. Å ena sidan från den halvofficiella sovjetiska historiska litteraturen, som tolkade "trotskismen" som en anti-leninistisk och partifientlig strömning. Å andra från den "tamizdat" som allt ymnigare flödade i Sovjetunionen. Dessa var alster från den reaktionära flygeln inom västlig sovjetologi (den s.k. "totalitära skolan") som utgick från idén om Sovjets "obrutna" historiska utveckling, från idén att Trotskij och Lenin banat vägen för stalinismen. De sovjetiska intellektuellas tänkande förblev hopplöst begränsat av falska grundförutsättningar, speciellt som det, precis som förut, fortfarande fanns det mest rigorösa förbud att bekanta sig med Trotskijs arbeten och "trotskismen" i Sovjetunionen.

Den härskande klicken i Sovjetunionen drevs enbart av konservativa incitament som syftade till att bevara sig själv, var okunniga när det gällde marxismen (vilket inte förhindrade att man plockade fram "lämpliga" citat från "klassikerna" för att "underbygga" varje ny gir i politiken), och höll fast vid den stalinistiska varianten av inre partikamp, om än i en något snyggare form. De visade feghet även när det bara gällde att offentliggöra rena fakta om dessa sidor i historien.

Trotskij, som förutsåg hur komplicerat det skulle bli att rensa det marxistiska tänkandet från de föroreningar som den stalinistiska förfalskarskolan åstadkommit, skrev 1937:

"Reaktionära epoker som vår splittrar inte bara upp och försvagar arbetarklassen och dess avantgarde, utan sänker också rörelsens allmänna ideologiska nivå och kastar tillbaka det politiska tänkandet till sedan länge passerade stadier. Under dessa förhållanden är det avantgardets uppgift att framför allt inte låta sig dras med av strömmen bakåt: det måste simma mot strömmen. Om ett ogynnsamt styrkeförhållande förhindrar det från att hålla fast vid uppnådda positioner, måste det åtminstone bevara sina ideologiska ståndpunkter. I dem kommer det förflutnas dyrköpta erfarenheter till uttryck."¹

I en polemik mot bolsjevismens många kritiker noterade Trotskij att deras favoritmetod var historiska analogier och liknelser. På samma sätt som stalinisterna kallade fascism och socialdemokrati för tvillingar, utnämnde liberalerna fascism och bolsjevism till tvillingar. På den

¹ *Biulleten Oppositsij*, 1937, N° 58-59, s. 4 [L. D. Trotskij, [Stalinism och Bolsjevism](#)].

motsatta politiska flygeln använde Hitler och Mussolini liknande grepp när de deklarerade att liberalism, socialdemokrati och bolsjevism bara var olika varianter av samma onda.

Stödet för ”tvillingmetoden” fann man i likheten mellan de aktionsformer som hänger samman med både reaktion och revolution, något som alltid utmärkt moraliserande kälkborgare. Detta grepp levde som en parasit på flera verkliga historiska fakta. ”Utan tvivel har de strömningar som förts samman ovan vissa gemensamma drag” skrev Trotskij... ”Arméer som strider är alltid mer eller mindre symmetriska, ty om deras kampmetoder inte hade något gemensamt skulle de inte kunna slå mot varandra.”²

En ännu mer komplicerad uppgift var att förklara varför tesen om stalinismen som ett rättmätigt resultat av bolsjevismen hade fått en så stor spridning. I försvaret av dessa teser var stalinister, fascister, liberaler, mensjeviker och anarkister samstämmiga, och även åtskilliga dogmatiska vänstermänniskor som själva kallade sig marxister.

Om man bortser från stalinisterna, är det inte svårt att upptäcka att alla de övriga som anslutit sig till ”tvillingmetoden” hade ett gemensamt drag, nämligen att göra stalinism och trotskism ungefär likvärdiga, eller till och med identifiera dem. I denna fråga rådde enighet mellan politiska riktningar som hade stora skillnader i andra frågor, konservativa, liberaler, socialdemokrater och fascister. ”Om stalinisterna inte ansluter sig till denna ’folkfront’”, anmärkte Trotskij sarkastiskt, ”så beror det bara på att de råkar vara upptagna med att utrota trotskister.”³

Trotskij förde vidare denna tankegång då han vände sig till försvararna av ”tvillingteorin” med följande fråga:

”Ni säger att marxismen i sig själv är fördärvad och att stalinismen dess legitima avkomma? Men varför är då vi revolutionära marxister inbegripna i en dödlig kamp mot stalinismen över hela världen? Varför betraktar den stalinistiska klicken trotskismen som sin huvudfiende? Varför medför varje närmande till våra synpunkter eller våra aktionsmetoder (Durruti, Andrés Nin, Landau och andra) att de stalinistiska brottslingarna tillgriper blodiga repressalier?”⁴

Trotskij påpekade att en stor del av den kapitalistiska pressen för inte så länge sedan inte hade likställt trotskism och stalinism, utan hade ställt dem mot varandra. De såg den första som ”revolutionär romantik” och den andra som ”realistisk politik”. Med likställandet rättfärdigade kälkborgarna alliansen mellan deras regeringar och den stalinistiska regimen som hade brutit med teorin om världsrevolutionen.

”Det franska Förbundet för mänskliga rättigheter, som 1917 dundrade om ’Lenin och Trotskij’s amoralism’ när de bröt den militära alliansen med Frankrike, skyndade sig 1936 att skyla över Stalins brott för att skydda den fransk-sovjetiska paktens intressen... Men så sent som förra året förkunnade inte dessa herrar att stalinismen och trotskismen var samma sak. De stod öppet för Stalin, för hans realism, för hans rättvisa och för hans Jagoda... Fram till avrättningen av Tjuchevskij, Jakir och de andra, såg storbourgeoisin i de demokratiska länderna inte utan tillfredsställelse på avrättningarna av revolutionärer i Sovjetunionen, om än med låtsad avsky.”⁵

Först med avrättningen av generalerna kom dessa politiska kretsar att vakna upp och inse att den långtgående degenereringen av den politiska regimen i Sovjetunionen objektivt stärkte Tysklands och Japans ställning på världsarenan.

Det var först härefter som kälkborgarna återvände till argumenten om att kampen mellan stalinism och trotskism bara handlade om personliga ambitioner eller, i bästa fall, en kamp mellan två ”schatteringar” av bolsjevism. En sådan tolkning hängde samman med reaktionen

² *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 68-69, s. 6 [L. D. Trotskij, [Deras moral och vår](#)].

³ Ibid.

⁴ *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 62-63, s. 11 [L. D. Trotskij, [Lärdomar av Spanien – den sista varningen](#)].

⁵ *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 68-69, s. 11 [L. D. Trotskij, [Deras moral och vår](#)].

på Stalins brott mot liberaler och socialdemokrater, vilka Oktoberrevolutionen nästan fått att tappa tron på sina idéer. ”I deras ögon verkade den sovjetiska byråkratins moraliska förfall återupprätta liberalismen. Man drog fram stereotypa schabloner: ’Varje diktatur innehåller fröna till sitt eget förfall’; ’bara demokratin garanterar personlighetens utveckling’, och så vidare.”

Att på detta sätt ställa demokrati och diktatur sida vid sida hade till syfte att döma ut socialismen till förmån för den borgerliga regimen. Hur teoretiskt bankrutt sådana argument är framgår av det faktum att ”den stalinistiska skändningen är en historisk realitet, och ställs mot demokratin – som är en över historien stående abstraktion. Men inte heller i demokratin historia saknas det skändningar. Vi har lånat termerna ’termidor’ och ’bonapartism’ från den borgerliga demokratin historia för att karakterisera den sovjetiska byråkratin. Orsaken till det är att – vilket alla efterblivna liberala principryttare bör lära sig – *demokratin ingalunda kom till världen längs en demokratisk väg.*”⁶

Mer konkreta var argumenten från de dogmatiker som betraktade sig själva som marxister, men som var fientligt inställda till bolsjevismen. ”Vi har alltid förutsett detta”, säger de:

”Efter att ha börjat med förbudet mot de andra socialistiska partierna, repressionen mot anarkisterna och upprättandet av bolsjevidiktaturen i sovjeterna, så kunde oktoberrevolutionen enbart sluta i byråkratins diktatur. Stalinism är leninismens fortsättning och bankrutt.”⁷

I sådana uttalanden, påtalade Trotskij, likställs tre nära förbundna, men oberoende, historiska fenomen – bolsjevismen, Oktoberrevolutionen och Sovjetunionen. Med ett sådant likställande ersätts en komplicerad och motsägelsefull social verklighet med ett av dess element, logiskt abstraktgjort – ”ren” bolsjevism.

Samtidigt betraktade sig bolsjevismen ”som en av historiens faktorer, den ’medvetna’ faktorn – en mycket viktig men inte den avgörande faktorn”.⁸ Erövrandet av makten gjorde inte bolsjevikpartiet till en allsmäktig herre och förlösare av den historiska processen. På samma gång som det fått möjlighet att påverka samhällets utveckling med en aldrig tidigare skådad kraft, blev partiet självt utsatt för ett ökat inflytande från alla dess olika element. Under direkta slag från fientliga krafter kunde det ha förlorat makten. Om det klamrade sig fast vid makten, kunde partiet degenerera internt. Genom att upprepade gånger peka på dessa båda faror, varnade Lenin för att byråkratiseringen av sovjetregimen skulle kunna leda till en degenerering av den arbetarstat som sprungit fram ur Oktoberrevolutionen. De som i den stalinistiska byråkratins förfall sökte ett övertygande argument mot bolsjevismen förstod inte dialektiken i den historiska processen. Ur det faktum att Oktoberevolutionen, under ett speciellt stadium i sin utveckling, ledde till byråkratins seger och dess system av piska, rovgirighet och förfalskningar, drog de en felaktig slutsats: man kan inte bekämpa stalinismen utan att avvisa bolsjevismen.

Naturligtvis, svarade Trotskij på sådana argument, växte stalinismen i formell mening fram ur bolsjevismen. Moskva-byråkratin levde som en parasit på den, och för att bedra massorna fortsatte det att kalla sig för bolsjevikpartiet och använde gamla bolsjeviksymboler. Dessa kamouflagemetoder togs på allvar av de avfallingar från bolsjevismen som ersatte innehåll med yta och därigenom gjorde den stalinistiska regimen en stor tjänst.

I verkligheten, underströk Trotskij, ”växte” stalinismen fram ur bolsjevismen

”inte logiskt, utan dialektiskt; inte som en revolutionär bekräftelse, utan som en termidorsk negering... Den nuvarande utrensningen drar inte bara en linje i blod, utan en hel flod av blod

⁶ Ibid., s. 12

⁷ *Biulleten Oppositsij*, 1937, N° 58-59, s. 7 [[Stalinism och Bolsjevism](#)].

⁸ Ibid., s. 8.

mellan bolsjevism och stalinism. Utplånandet av hela generationen av gamla bolsjeviker, en viktig del av den mellangeneration som deltog i inbördeskriget och den del av ungdomen som tog allvarligt på de bolsjevikiska traditionerna visar inte bara en politisk utan också en genomgripande fysisk ojämförbarhet mellan bolsjevism och stalinism. Hur kan detta ignoreras?"⁹

Trotskij betraktade härledandet av stalinismen ur bolsjevismen eller marxismen som ett specialfall av härledandet av kontrarevolutionen ur revolutionen, vilket är karakteristiskt för det liberalkonservativa och reformistiska tänkandet. Denna metod spekulerar i det faktum att revolutioner där samhällets klassuppdelning upprätthålls alltid har fött kontrarevolution.

"Påvisar inte detta, frågar logikern, att det finns något inre fel i den revolutionära metoden? Varken liberalerna eller reformisterna har emellertid ännu lyckats uppfinna en mer 'ekonomisk' metod. Men även om det inte är lätt att rationalisera den levande historiska processen, är det inte alls svårt att ge en rationell tolkning av växlingen mellan dess vågor och därigenom med ren logik härleda stalinismen ur 'statssocialismen', fascismen ur marxismen, reaktionen ur revolutionen, med ett ord antitesen ur tesen."¹⁰

Vissa av rationalisterna använde, som Trotskij påpekade, mer konkreta argument och härledde inte stalinismen ur bolsjevismen som helhet, utan ur de politiska metoder som bolsjevikerna tillgripit under extrema historiska förhållanden: förbudet mot andra politiska partier och förbudet mot fraktioner inom det styrande partiet självt. Användningen av dessa tvångs-åtgärder, vilka inte hade något stöd i bolsjevismens teori, signalerade den största fara, vilket också stod klart för bolsjevikerna från allra första början. Bolsjevikerna, som noga höll i minnet åtgärdernas tillfälliga karaktär, tillgrep dem i en historisk situation där sovjetstaten, som hade etablerats i ett efterblivet och uttröttat land, hade försvagats och var omgiven av fiender på alla sidor. "Om revolutionen hade triumferat, även om det bara var i Tyskland, så skulle behovet att förbjuda de andra sovjetpartierna omedelbart ha bortfallit."¹¹

Så snart den inhemska och internationella situationen blivit stabilare och starkare, krävde vänsteroppositionen utökad parti- och sovjetdemokrati. Det var just av detta skäl som den inledde en oförsonlig strid mot den styrande fraktionen, ledd av Stalin. Efter att ha gått segrande ur denna strid krossade den bonapartistiska klicken alla demokratiska element och institutioner och ersatte proletariats diktatur med byråkratins och kvävde i realiteten bolsjevikpartiet självt.

Frågan om demokratins öde var nära knuten till frågan om statens öde, kring vilken anarkisterna byggde sina argument. Då de såg stalinismen som en organisk produkt, inte bara av bolsjevismen och marxismen, utan främst av "statssocialismen", pekade de på ovedersägliga historiska fakta: en variant av "statssocialism" – socialdemokratien – hade kommit till makten i ett antal länder och bevarat den kapitalistiska samhällsorganisationen; en annan variant, den som var vid makten i Sovjetunionen, bevarade inte bara en strikt centraliserad stat, utan födde också fram en ny kast av privilegierade människor.

Trotskij erkände att det ur bred historisk synvinkel fanns frön till sanning i anarkisternas argument. Marxister är helt överens med anarkister om att avlägsnandet av staten, som tvångsapparat, är det slutliga målet för den kommunistiska förvandlingen av samhället. Det är just marxismen som pekar ut vägen och metoderna som kommer att ge mänskligheten möjlighet att befria sig från statens tvångströja. För att uppnå detta mål måste mänskligheten höja sig till en oändligt högre kulturell nivå än dagens.

Under den ryska revolutionens heroiska epok stred bolsjevikerna hand i hand med revolutionära anarkister. Bolsjevikpartiet tog in många av dem i sina led. Trotskij erinrar sig

⁹ Ibid., s. 8, 11.

¹⁰ Ibid., s. 13.

¹¹ Ibid., s. 15.

att han ofta diskuterade med Lenin om att ge anarkisterna möjlighet att pröva sitt statslösa experiment – i olika regioner i landet och med lokalbefolkningens samtycke. Men förhållandena under inbördeskriget, den ekonomiska och militära blockaden och den ekonomiska ödeläggelsen, lämnade lite utrymme för sociala experiment av detta slag. Samma förhållanden ledde bolsjevikerna till tvångsåtgärder, ofta i den strängaste form. Med tanke på allt detta kan man dock inte undgå att se en radikal skillnad mellan bolsjevikregimen och den stalinistiska regim som ersatte den. Bolsjevikregimen var ett verktyg för att radera sociala relationer, vilket tjänade de bredaste folkliga massornas intresse. Stalinismens ”termidor” ledde till en omstrukturering av dessa nya och fortfarande instabila sociala relationer i en privilegierad minoritets intresse. Det är just detta som förklarar varför den stalinistiska byråkratin monopoliserade tvångssystemet, vilket användes på ett sådant sätt och i en sådan skala att det långt överträffade excesserna under inbördeskriget 1918-20. Om bolsjevismen hade försökt etablera en stat utan byråkrati, eller en stat av ”kommunens typ”, så hade Stalin ”skapat en stat för den självberikande byråkratin, av GPU-typ.”¹²

Det var också radikalt olika sociala grupper som var mål för förtrycket under olika stadier i Sovjetstatens utveckling. Medan det under de första efterkrigsåren var de öppna fienderna till Oktoberrevolutionen, vilken hade berövat dem deras klass- och egendomsprivilegier, så var repressionens udd under den Stora Terrorns år riktad mot den kommunistiska oppositionen mot Stalins regim.

Trotskij menade också att likställandet av stalinism med bolsjevism och marxism var felaktig eftersom den stalinistiska byråkratin inte hade någon klart utformad politisk lära och ett strikt ideologiskt system. ”Dess ’ideologi’ är fullständigt genomsyrad av poliskårens subjektivism, dess praktik är det grymma våldets empirism... Stalin reviderar inte Marx och Lenin med teoretikerns penna, utan med GPU:s stövlar.”¹³ Stalinismens fientlighet mot varje seriös teori hade sin grund i maktavarnas sociala intressen, och detta skikt kunde varken förstå sin egen eller andra skikts sociala roll.

Den motsägelsefulla naturen hos det styrande skiktets sociala ställning i Sovjet bestod av följande: även om man hade brutit med den marxistiska läran var man ändå tvungen att anpassa sig till Oktoberrevolutionens arv, vilket inte helt hade likviderats. Samtidigt tog konfrontationen mellan den bonapartistiska byråkratin och anhängarna till bolsjevismen mer och mer karaktären av klasskrig. Dessa fientliga politiska krafter talade i egenskap av bärare av motsatta sociala intressen. En seger för försvararna av de bolsjevikiska principerna över banditskiktet skulle ha gett Sovjet-regimen en moralisk och politisk renässans. För att detta inte skulle ske, genomförde den regerande klickens massutrotningar av de oppositionella i en skala som i realiteten hade karaktär av ett nytt inbördeskrig..

Västliga liberaler, som ideligen upprepade att bolsjevikpartiet var en ny version av tsarismen, ville inte se denna dialektik i den sociala kampen. Genom att inta denna ståndpunkt, slapp de se sådana ”små detaljer” som avskaffandet av monarkin, adeln och godsägarna, exproprieringen av kapitalet, etc. ”Även om den stalinistiska byråkratin skulle lyckas med att förstöra det nya samhällets ekonomiska grundvalar,” skrev Trotskij förutseende, ”kommer erfarenheten av en planerad ekonomi under bolsjevikpartiets ledning att för alltid ha gjort sitt inträde i historien som en av mänsklighetens största lärdomar”¹⁴

Det korrekta i Trotskijs syn på förhållandet mellan bolsjevism och stalinism blir slående tydligt om man jämför hans skrifter med ett arbete som antikommunist av alla schatteringar har studerat under flera decennier – Arthur Koestlers bok *Natt klockan 12 på dagen*.

¹² *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 65, s. 2 [”New defectors”, *Writings of Leon Trotsky (1937-38)*, s. 320-22]

¹³ *Biulleten Oppositsij*, 1937, N° 58-59, s. 17 [[Stalinism och Bolsjevism](#)].

¹⁴ *Ibid.*, s. 19.

Författaren, som avsvor sig kommunismen i slutet av 1930-talet, verkar rättfärdiga sitt eget avfall när han försöker övertyga läsaren (genom orden från hans hjälte Rubashov) om att ”den så kallade oppositionens hela verksamhet endast bestod i senilt prat, emedan det gamla gardets generation var lika utsliten som han själv?... , att någon aktiv, organiserad opposition mot Nr 1:s diktatur aldrig hade existerat; att alltihop bara hade varit prat, en vanmäktig lek med elden.”¹⁵

Trots hans högst summariska beskrivning av den inre partistriden i RKP(b) [ryska kommunistpartiet – Ö anm] (som i citatet ovan), hade Koestler, som tidigare varit en inbiten stalinist, en viss uppfattning om de oppositionellas ideologiska positioner. Hans Rubashov var klart medveten om den radikala skillnaden mellan den stalinistiska och den bolsjevikiska regimen; under den senare hade ”diskussionerna i centralkommittén och på kongresserna varit på en nivå som aldrig tidigare i historien uppnåtts i en politisk församling”.¹⁶ Han fördömde många yttringar av Stalins politik – diktatorns allmaktighet, massterrorn och den påtvingade kollektiviseringen, i vilken ”vi sände omkring tio miljoner människor att utföra tvångsarbete i de arktiska regionerna och i urskogarna i öster”.¹⁷ (antalet människor som blev offer i anti-kulakkampanjen har Koestler överskattat åtminstone dubbelt upp, men i detta sammanhang har det inte någon större betydelse – V.R.)

Under förhören placerades Rubashov ansikte mot ansikte med sin gamle vän Kiefers son, vilken, enligt Rubashov, framförde sina tankar osedvanligt tydligt.

”Min far trodde att måttet en dag skulle vara rågat och att Partiet då skulle avsätta honom eller tvinga honom att dra sig tillbaka. Han menade att oppositionen måste utbreda denna åsikt... Rubashov skrattade åt min far och upprepade att han var en dumbom och en Don Quijote... Man kunde heller inte hoppas något från Partiet, ty Nr 1 höll alla trådar i sin hand och hade gjort partibyråkraterna till sina medbrottslingar, som stod och föll med honom och som visste om det också.”¹⁸

Dialogen blandar på ett märkligt sätt samman verkliga trotskisters ståndpunkter med argument från dem som kapitulerat (till vilka Rubashov hörde; före sin arrest avsvor han sig upprepade gånger sina oppositionella ståndpunkter).

Rubashovs svar på förhørsledaren Gletkins frågor var klart ”trotskistiska” till sin karaktär:

”Om du anser att sabotagen bara är påhitt, vad är då enligt din mening den verkliga orsaken till det otillfredsställande tillståndet inom vår industri?”

”För låga ackordslöner, slaverisystem och barbariska disciplinåtgärder ...”

Gletkin, som verkade instämma i detta, lade fram en rad spetsfyndigheter inför Rubashov i ett försök att visa att en väg ut ur denna onda cirkel kunde vara att finna syndabocker.

”Erfarenheten visar”, sade Gletkin, ”att massorna måste ha en enkel, lättfattlig förklaring på alla svåra och komplicerade företeelser... Om man talade om för folket i min by att de fortfarande är tröga och efterblivna trots revolutionen och fabriken, skulle det inte ha någon verkan på dem. Om man talar om för dem, att de är arbetets hjältar och mer effektiva än amerikanerna och att allt ont endast härrör från djävlar och sabotörer, har det åtminstone någon verkan.”¹⁹

Dessa argument övertygade något överraskande Rubashov, som tidigare hade muttrat för sig själv att Gletkin var en ”neandertalare”.

¹⁵ Kestler A. *Slepjatjaja tima*, s. 164 [Koestler A. *Natt klockan 12 på dagen*].

¹⁶ *Ibid.*, s. 134.

¹⁷ *Ibid.*, s. 123

¹⁸ *Ibid.*, s. 153-154

¹⁹ *Ibid.*, s. 168-170

”Rubashov påminde sig gång på gång om att Gletkin-folket bara drev vidare det som den gamla intelligentsian påbörjat. Att deras idéer inte hade förvanskats, även om de lät klart inhumana i munnen på ’neandertalarna’.”²⁰

Han tog också helt till sig Gletkins uppfattning om att

”vilken dag som helst nu kan den internationella kapitalismen starta krig mot vårt land, och den minsta vacklan bland de arbetande massorna kommer att leda till otaliga katastrofer. Partiet... måste bli en enhetlig monolit, svetsad samman av järndisciplin och osjälvisk lojalitet till ledarskapet.”²¹

Sådana argument var typiska för Molotov, som i dem fann ett rättfärdigande av sin kriminella aktiviteter under den Stora terrorns år (se kapitel 20). Men de var fullständigt främmande för genuina bolsjeviker, vilket man inser om man läser uttalanden, inte bara från trotskister, utan även från andra som inte hade kapitulerat och som uttryckte ideologiska positioner utifrån sin egen sociala och politiska miljö.

När Rubashov satt i fängelse uppfann han en ”lag om massornas relativa mognad”. Utifrån denna ”lag” övertygade han sig om att

”en förenklad och ideligen upprepad idé får lättare fäste i det allmänna medvetandet – det som idag anses rätt måste skina i bländande vitt; det som idag anses fel måste målas svart som kol; just nu behöver massorna enkla bilder.”²²

Denna föringande uppfattning om massorna fick Rubashov till att godta Stalins propagandametoder; den senares tal ”var indelade i frågor och svar, där problemen förenklades med en logik som massorna inte kunde motstå.”²³

Med dessa spetsfundigheter ignorerade Koestler fullständigt skillnaden mellan att leda massorna och att förslava eller krossa dem. Den teori som han tillskrev bolsjevikerna var grundad på en nedlåtande attityd gentemot massorna, medan den verkliga bolsjevikiska teorin grundades på tillit till och på att finna stöd hos massorna. Den bolsjevikiska synen på förhållandet mellan partiet och massorna beskrev Trotskij uttömmande i sitt verk *Deras moral och vår*.

”Arbetarnas frigörelse kan bara komma från arbetarna själva. Det finns därför inget större brott än att lura massorna, att framställa nederlag som segrar, vänner som fiender, att muta arbetarledare, hitta på sagor, hålla falska rättegångar, med ett ord: att göra vad stalinisterna gör. Dessa medel kan bara tjäna ett mål: att bibehålla en klicks välde, som redan har fördömts av historien.”²⁴

Medan han slog fast att det är en minoritet av befolkningen som är den aktiva kraften i revolutionen, tillade Trotskij att revolutionen bara kan lyckas om denna minoritet

”mer eller mindre stöds av majoriteten, eller åtminstone bemöts välvilligt neutralt av den. Precis som övergången från revolution till kontrarevolution beror övergången mellan revolutionens olika stadier direkt på de förändrade förhållandena mellan minoriteten och majoriteten, mellan förtruppen och klassen.”²⁵

Trotskij påpekade att en idealisering av massorna alltid varit främmande för bolsjevikerna, och skrev:

”Massorna är givetvis inte oklanderliga... Vi har sett dem under olika förhållanden, vid olika stadier och dessutom under de största politiska chocker. Vi har observerat deras starka och svaga sidor.

²⁰ Ibid., s. 171.

²¹ Ibid., s. 177.

²² Ibid., s. 136.

²³ Ibid., s. 134.

²⁴ *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 68-69, s. 19 [[Deras moral och vår](#)].

²⁵ *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 66-67, ps. 22-23 [L. D. Trotskij, [Ramaskri om Kronstadt](#)].

Deras starka sidor – beslutsamhet, självupppoffring, hjältemod – uttrycks alltid allra klarast under ett revolutionärt uppsving. Det var under en sådan period som bolsjevikerna ledde massorna. Efteråt inleddes ett annat historiskt kapitel då de förtrycktas svaga sidor kom fram: olikheter, bristande kultur, trångsynt internationellt perspektiv. Anspänningen tröttade ut massorna, de blev desillusionerade, tappade tron på sig själva – och öppnade på så sätt vägen för en ny aristokrati. Under denna period var bolsjevikerna ('trotskisterna') isolerade från massorna.”

”Under dessa enorma händelser”, fortsatte Trotskij, ”lärde sig 'trotskisterna' historiens rytm, det vill säga klasskampens dialektik. De lärde sig också, tycks det – och i viss mån till och med framgångsrikt – att underordna sina subjektiva planer och program under denna objektiva rytm. De lärde sig att inte bli förtvivlade över det faktum att historiens lagar inte är beroende av deras individuella smak och inte är underkastade deras egna moraliska normer. De lärde sig att anpassa sin individuella smak efter historiens lagar. De lärde sig att inte skrämmas ens av sina mäktigaste fiender, om dessas makt skulle stå i motsättning till den historiska utvecklingens behov. De vet hur man simmar mot strömmen, i den djupa övertygelsen att nästa historiska flodvåg kommer att föra dem till den andra stranden. Alla kommer inte att nå stranden, många kommer att drunkna. Men att delta i denna rörelse med öppna ögon och med en intensiv vilja – bara detta kan ge en tänkande varelse den allra högsta moraliska tillfredsställelse!”²⁶

Trotskij konkretiserade dessa teoretiska idéer i en kritisk analys av de historiska legender som skapats kring olika episoder under revolutionen. Bland dessa legender, som spreds vida omkring på 1930-talet, intog legenden om Kronstadt-upproret 1921 en ledande plats.

Översättning: *B. Svensson*

²⁶ *Biulleten Oppositsij*, 1938, N° 68-69, s. 19 [[Deras moral och vår](#)].